

نگاهی به نشر

کتاب‌های تئوریک و تحقیقی ادبیات کودک و نوجوان

در سال ۱۳۸۲

O سید علی کاشفی خوانساری

تا چندی قبل، انتشار کتاب‌های نقد و نظری در حوزه مسائل ادبیات کودک و نوجوان، بسیار محدود بود. گرچه نمونه‌های محدودی از رساله‌ها و کتابچه‌هایی درباره خواندنی‌های محصلان از دوره قاجار و پهلوی اول در دست است، عملاً تا اواسط دهه پنجاه، به جز چند عنوان کتاب، هم‌چون کتاب دکتر شعاری‌نژاد و کتاب شورای کتاب کودک (با سه نویسنده) و کتاب کیانوش، کتابی در این حوزه انتشار نیافته بود.

در دهه پنجاه و در سال‌های نزدیک به انقلاب، جزوه‌ها و کتابچه‌های کم حجمی با موضوع ادبیات کودک و نوجوان منتشر شد. این جزوه‌ها اکثراً موضوعی ایدئولوژیک و انقلابی داشتند و به بررسی یا آثار یک نویسنده و یا بررسی یک موضوع می‌پرداختند. از جمله این کتابچه‌ها می‌توان به آثار فرخ صادقی، بهمن رازانی، داریوش عبداللهی، محمود حکیمی و... اشاره کرد.

انتشار کتاب‌های تئوریک در دهه شصت و نیمه اول دهه هفتاد، با کندی و رکود پیش رفت و کتاب‌های جدیدی به مجموعه قبلی افزوده شد. با این حال، فقدان کتاب‌های تئوری و موانع تألیف یا ترجمه و نشر چنین کتاب‌هایی، همواره محل انتقاد منتقدان و صاحب‌نظران بود. در چند سال اخیر (اوایل دهه هشتاد)، انتشار کتاب‌های تئوری، از

سرعت و رونق و کمیت قابل ملاحظه‌ای برخوردار شده است. تقریباً هر ساله بیش از ده عنوان کتاب تئوری، به کتاب‌های قبلی افزوده می‌شود و این کتاب‌ها از تنوع نسبی نویسنده، ناشر، موضوع و... برخوردارند. علاوه بر کتاب‌های تک جلدی ترجمه و تألیف، مجموعه‌های چند جلدی و مسلسل هم در این عرصه پدید آمده که از میان آن می‌توان به سلسله کتاب‌های تاریخ ادبیات کودکان ایران و مجموعه چهره‌های ادبیات کودک و نوجوان اشاره کرد. کتاب‌های تک جلدی هم فراوانند که مشهورترین آن‌ها به قلم مرتضی خسرونژاد، محمدرضا سرشار، جعفر ابراهیمی (شاهد)، علی اصغر سیدآبادی، قدمعلی سرامی و... انتشار یافته است.

اگر چه نشر کتاب‌های تئوریک ادبیات کودک و نوجوان، در چند ساله اخیر، با تحولی نسبی روبه رو شده است، با

این حال بررسی مجموعه کتاب‌های منتشر شده، نشان‌دهنده برخی نواقص مشترک در نشر این کتاب‌هاست که جا دارد با نگاهی آسیب‌شناسانه کاویده شود؛ چرا که رفع این نواقص، در بهبود وضعیت ادبیات کودک و نوجوان مؤثر خواهد بود.

با مرور کتاب‌های تئوریک چاپ شده در سال ۱۳۸۲، به برخی از این

نواقص اشاره می‌شود.

لازم به ذکر است در این بررسی کلیه کتاب‌های درباره ادبیات کودک و نوجوان مد نظر بوده است. چنین مجموعه‌ای شامل کتاب‌های نظریه‌پردازی، تاریخ‌نگاری، نقد و بررسی، فهرست‌نگاری، کتاب‌های آموزشی و هر اثر دیگری درباره ادبیات کودک و نوجوان خواهد بود. نکته دیگر این که ملاک تاریخ نشر کتاب‌ها شناسنامه آنها بوده است. گرچه ممکن است بعضی از این عناوین در سال ۸۱ یا اوایل ۸۳ منتشر شده باشند. ویژه‌نامه‌های جشنواره‌ها در این بررسی قرار نگرفته‌اند.

۱. کتاب‌های ترجمه

در میان کتاب‌های چاپ شده، تعدادی کتاب ترجمه دیده می‌شود که انتشار آن‌ها چندان توجیه

شده به نظر نمی‌رسد. بی‌شک، ترجمه کتاب‌های مرجع و کتاب‌های مهم و معتبر تئوری ادبیات کودک جهان مفید و ضروری است، اما قطعاً انتشار هر کتاب قدیمی یا جدید نظری و یا هر مقاله مطبوعاتی و اینترنتی توجیه‌پذیر نیست؛ چرا که اعتبار نویسندگان، سطح مطلب، تازگی، وجود یا فقدان منابع مشابه در زبان فارسی و... باید در انتخاب متون برای ترجمه در نظر گرفته شود.

کتاب «دیدگاه‌های نظری و انتقادی در ادبیات کودکان»، شامل ده مقاله از نویسندگان مختلف است. در مقدمه کتاب، هیچ اشاره‌ای به منبع مقالات نشده است. این نویسندگان چه کسانی هستند؟ ملیت، تخصص و سوابق آن‌ها چیست؟ مقالات چه سالی تألیف و از چه منبعی انتخاب شده‌اند؟ ملاک انتخاب آن‌ها چه بوده است؟ کتاب «کودکان و کتاب‌ها در دنیای جدید» هم مشکل کتاب قبل را دارد. هیچ‌شناختی از نویسندگان و گردآورندگان کتاب، سال نشر و ناشر آن به زبان اصلی و... در کتاب نمی‌یابیم. کتاب «مقدمه‌ای بر ادبیات کودکان»، اگر چه حتی مقدمه یک صفحه‌ای دو کتاب قبل را هم ندارد و چیزی درباره منبع کتاب و سال و محل نشر آن و... نمی‌یابیم، این حُسن را دارد که به قلم نویسنده و منتقد معتبر و آشنایی نگاشته شده است. «پنجره‌ای به تاریخ» نیز مشکلی مشابه دارد. علی‌رغم وجود مقدمه مترجم و یادداشتی جداگانه از وی هیچ توضیحی درباره نویسنده کتاب و سال و محل نشر کتاب اصلی نمی‌یابیم. کتاب نویسنده واحدی دارد اما در عنوان آن عبارت گردآورنده درج شده است.

«سرگذشت و دنیای خیال‌انگیز هانس کریستین آندرسن» هم فاقد کوچکترین مقدمه و اشاره به سوابق و ملیت نویسنده و سال نشر کتاب منبع است.

کتاب دو جلدی «شناخت ادبیات کودکان از روزن چشم کودک»، از این اشکالات خالی است. در «سخنی با شما»، هدف ترجمه، روند ترجمه، سال انتشار کتاب، اشاره به ویژگی‌های مترجمان و... به چشم می‌خورد و در صفحه آخر کتاب، نویسنده کتاب معرفی شده است. با این حال، بهتر بود مترجمان در مقدمه خود درباره اهمیت و جایگاه این کتاب و موقعیت آن نسبت به کتاب‌های مشابه، به خواننده ایرانی اطلاعات بیشتری می‌دادند.

هم‌چنین، بخش‌های تاریخی و ارجاعات کتاب تا حدی محدود و جانبدارانه است و بیشتر به ادبیات

کودک و نوجوان در حوزه کشورهای انگلیسی زبان پرداخته است و برای همین، به سایر حوزه‌های زبانی در فرهنگ غرب و هم‌چنین، زبان‌ها و فرهنگ‌های شرقی، لاتین و آفریقایی توجهی در مباحث این کتاب صورت نگرفته است.

در کلیه این کتاب‌ها جای خالی پانوش‌ها و پی‌نوشت‌های مترجمان و ویراستاران به چشم می‌خورد.

متن ترجمه‌ها آکنده از اسامی افراد، کتاب‌ها، مکان‌ها، اصطلاحات و... است که حتی برای متخصصان ادبیات کودک هم شناخته شده نیست و استفاده از کتاب را دچار مشکل می‌کند که معرفی و شرح آن‌ها از وظایف مترجم و ویراستار بوده است.

۲. اطلاعات کتاب‌شناختی و کتاب‌آرایی

در بسیاری از این کتاب‌ها، ضعف کتاب‌آرایی و اصول حرفه‌ای نشر به چشم می‌خورد. مجموعه دو جلدی «شناخت ادبیات کودکان» و مجلدات مجموعه «تاریخ ادبیات کودکان ایران»، نمونه‌هایی موفق از کتاب‌آرایی و انتشار کتاب هستند، اما در سایر کتاب‌ها، کم‌تر اصولی مثل صفحه‌آرایی مناسب، انتخاب حروف، سفیدخوانی، ویراستاری، شناسنامه کامل، درج پانوش‌ها و پی‌نوشت‌ها، ذکر منابع و کتابنامه، درج نمایه و... رعایت شده است.

عنوان کتاب سه جلدی «مبانی ادبیات کودکان و نوجوان»، نوشته محمود حکیمی و مهدی کاموس، با محتوای کتاب همخوانی ندارد. گرچه عنوان کتاب «مبانی ادبیات کودکان و نوجوان» ذکر شده، موضوع کتاب در حقیقت، منحصر به «ادبیات دینی کودک و نوجوان» است. عنوان هر یک از مجلدات، در روی جلد و صفحه عنوان تفاوت دارد. کتاب فاقد نمایه و کتابنامه است و اغلاط تایپی فراوانی در متن دیده می‌شود. هم‌چنین، بخش‌های قابل توجهی از کتاب، موضوعی فراتر از عنوان و موضوع کتاب دارد و به دین، تربیت دینی و... می‌پردازد.

کتاب به جای آن که به ادبیات کودک یا ادبیات دینی کودک معنای در عام بپردازد، به مقوله داستان‌نویسی محدود شده است. کتاب «دیدگاه‌های نظری و انتقادی در ادبیات کودکان»، در صفحه عنوان و در فیبا و شناسنامه، نویسنده کتاب را پیتر هانت ذکر کرده است. حالی که هیچ یک از مقالات کتاب، نوشته او نیست. هم‌چنین گرچه نام ویراستار در شناسنامه کتاب به چشم می‌خورد، نثر کتاب از ضعف ترجمه و ناروانی رنج می‌برد.

«کودکان و کتاب‌ها در دنیای جدید» هم روی جلد، نام پیتر هانت را به عنوان گردآورنده دارد، اما در صفحه عنوان و شناسنامه کتاب، نام اد ماروم، به عنوان گردآورنده آمده است.

مقدمه و فصول ۲، ۷ و ۸ ما را مطمئن می‌سازد که گردآورنده کتاب، اد ماروم است و علت درج نام پیتر هانت در روی جلد و فیبای کتاب، روشن نیست.

«سرگذشت و دنیای خیال‌انگیز هانس کریستین آندرسن» هم از رعایت بدیهی‌ترین اصول کتاب‌آرایی همچون فهرست‌نویسی، سفیدخوانی، فصل‌بندی و... خالی است.

با مرور

کتاب‌های تئوری منتشر شده،

می‌توان دریافت که

اکثر این کتاب‌ها

قیمتی فراتر از

عرف بازار نشر دارند

در میان این کتاب‌ها، تنها «شناخت ادبیات کودکان»، از «باب قرائت اطفال»، «معصومیت و تجربه»، «فهرستگان نمایش کودک و نوجوان»، و «شعر کودک از آغاز تا امروز»، دارای نمایه‌های موضوعی و اعلام هستند که کامل‌ترین فهرست‌ها را باید در «شناخت ادبیات کودکان» سراغ گرفت (نمایه‌های «تاریخ ادبیات کودکان»، علی‌القاعده در پایان جلد‌های بعدی درج خواهد شد).

۳. حجیم‌سازی

در میان کتاب‌های انتشار یافته، مواردی از افزایش بی‌دلیل حجم کتاب دیده می‌شود. این افزایش حجم، احتمالاً به دلیل بالا رفتن قیمت کتاب، رسیدن به حد نصاب تعهد شده از سوی نویسنده یا ناشر و یا دلایل دیگر صورت گرفته است.

در مجموعه کتاب‌های «تاریخ ادبیات کودکان ایران»، اختصاص چند فصل به مباحث مقدماتی و خارج از موضوع کتاب که علی‌القاعده می‌بایست به صورت اجمالی و فشرده در مقدمه مورد بحث قرار می‌گرفت، نمونه‌ای از این افزایش حجم است. البته، این مسئله در جلد‌های اخیر تعدیل شده است. همین‌طور مواردی از مباحث تکراری، چند باره‌نویسی و ضمائم نامرتبط نیز به چشم می‌خورد.

هم‌چنین در صفحه‌آرایی کتاب، سفیدخوانی‌های فراوان و بی‌دلیل مشاهده می‌شود که با کتاب‌های تخصصی‌سنجی ندارد. این نوع صفحه‌آرایی، احتمالاً به منظور جذاب ساختن کتاب برای عموم صورت گرفته است. می‌دانیم که کتاب‌های نظری، خوانندگان و خریداران خاص و محدودی دارند و به همین دلیل، نشر آن‌ها برای ناشران اقتصادی و مقرون به صرفه نیست.

یکی از روش‌هایی که در برابر این مشکل از سوی برخی ناشران اتخاذ شده است، انتشار کتاب در هیأت و شکلی است که برای عموم هم جذاب باشد و خوانندگان کتاب به نخبگان محدود نشوند. گرچه انتشار کتاب‌های نظری به زبان ساده، به نحوی که برای دانشجویان و معلمان و کتابداران هم قابل استفاده باشد، اشکالی ندارد، اما می‌دانیم که تنها با کتاب‌آرایی نمی‌توان کتابی نظری و ویژه خاص را برای عموم مردم و دانش‌آموزان قابل استفاده ساخت. این کتاب‌ها به دلیل مطالب تخصصی خود، هنوز هم برای عموم و غیرمتخصصان قابل استفاده نیست و توصیه خرید آن به عموم، چندان پسندیده به نظر نمی‌رسد. کتاب‌آرایی کتاب‌های تخصصی به شکل کتاب‌های نوجوانانه و عامه‌پسند، تنها سبب گران‌تر شدن کتاب برای نخبگان و متخصصان و به اشتباه افتادن عموم خواهد شد.

در مجموعه سه جلدی «مبانی ادبیات کودکان و نوجوانان» هم مطالب فراوانی به چشم می‌خورد که گرچه مستقلاً مطالبی مفید و خواندنی است، با عنوان و موضوع کتاب همخوانی ندارد. جلد دوم کتاب، تماماً به حکایت‌ها و اتفاقاتی اختصاص یافته که از نظر نویسندگان ارزش بازآفرینی در ادبیات کودک را دارد و بدیهی است که این موضوع، آن هم در این حجم، از موضوع کتاب خارج است. هم‌چنین، فصلی طولانی با عنوان «دین»، با موضوع کتاب همخوانی ندارد. در «از باب قرائت اطفال» هم نمونه‌ها و نقل

قول‌هایی طولانی دیده می‌شود که می‌توانست کوتاه‌تر باشد. «مقدمه بر ادبیات کودک» از معدود کتاب‌های سال است که با ایجازی مناسب ارائه شده است.

نکته مهمی که نیازمند بحث جداگانه‌ای است، نقش سفارش دهندگان و حمایت‌کنندگان، در ایجاد این معضلات است. میزان حمایت‌ها معمولاً منوط به ارایه حجمی مشخص، آن هم در زمان محدود و با سقف هزینه‌ای محدود است. به همین دلیل، پژوهشگران و نویسندگان، ناگزیر به افزایش بی‌دلیل حجم کتاب روی می‌آورند، از مشاوره با کارشناسان مختلف، تهیه ضمائم و... منصرف می‌شوند و...

۴. قیمت‌گذاری

با مرور کتاب‌های تئوری منتشر شده، می‌توان دریافت که اکثر این کتاب‌ها قیمتی فراتر از عرف بازار نشر دارند. البته، این امر تا حدی طبیعی است، چرا که این کتاب‌ها معمولاً شمارگان پایینی دارند و فروش آن‌ها به کندی صورت می‌گیرد. اما قیمت‌گذاری نامتعارف کتاب‌ها، معمولاً از خریدهای عمده و تضمینی کتاب‌ها ناشی می‌شود. به عبارت دیگر، ناشران این کتاب‌ها کم‌تر به خریداران واقعی و تک‌فروشی کتاب‌ها چشم دارند. کتاب‌ها بیشتر توسط ارگان‌های دولتی و شبه دولتی خریداری خواهد شد و عملاً بخش عمده شمارگان، از دسترس مخاطبان واقعی دور خواهد ماند.

اگر قیمت پشت جلد این کتاب‌ها را به تعداد صفحات تقسیم کنیم، رقم به دست آمده، بالاتر از قیمت هرگونه کتاب تخصصی موجود در بازار است. «دیدگاه‌های نظری و انتقادی در ادبیات کودکان» (قطع رقی، صفحه‌ای ۱۱ تومان، «شناخت ادبیات کودکان» (قطع رقی، شامل ۴۸ صفحه رنگی هر صفحه ۲۰۵ ریال، «مبانی ادبیات کودکان و نوجوانان، (وزیری)، هر صفحه ۱۲۵ ریال، «تاریخ ادبیات کودکان» (رحلی)، هر صفحه ۱۸۴ ریال «تأملی دیگر در ادبیات کودک و نوجوان» (رقعی)، هر صفحه ۸۹ ریال و «کودکان و کتاب‌ها در دنیای جدید» (رقعی)، هر صفحه ۹۳ ریال قیمت‌گذاری شده است.

«عروسک‌های خدا» (رقعی) نیز صفحه‌ای ۹۵ ریال قیمت‌گذاری شده است. ارزان‌ترین کتاب‌ها، از سوی ناشران دولتی منتشر شده است. «فهرستگان نمایش کودک و نوجوان» (وزیری) و «قصه‌گویی، قصه‌خوانی و شعر در مدارس ابتدایی» (رقعی)، به ترتیب هر صفحه ۲۸ و ۳۴ ریال قیمت‌گذاری شده است. ارزان‌ترین کتاب بخش خصوصی، «از باب قرائت اطفال» است که هر صفحه وزیری آن، ۶۸ ریال قیمت‌گذاری شده است.

۵. ناشران

تنها ۲۲ درصد کتاب‌های مذکور، توسط ناشران دولتی به چاپ رسیده و هیچ ناشر دولتی نیز بیش از یک عنوان کتاب نظری، در حوزه ادبیات کودک نداشته است. در میان اسامی این ناشران، جای خالی ناشران بزرگی مثل آموزش و پرورش (مدرسه)، حوزه هنری (سوره مهر)، صدا و سیما (سرور)، آستان قدس رضوی (به نشر)، دفتر

در مجموعه سه جلدی

«مبانی ادبیات

کودکان و نوجوانان»

هم مطالب فراوانی

به چشم می‌خورد که

گرچه مستقلاً مطالبی مفید

و خواندنی است،

با عنوان و موضوع کتاب

همخوانی ندارد

تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم (بوستان کتاب). سازمان تبلیغات اسلامی (امیرکبیر)، دفتر نشر فرهنگ اسلامی و... محل انتقاد جدی است. باید از متولیان این مؤسسات پرسید، اگر مؤسسات انتشاراتی ملی، برای نشر کتاب‌های جدی و فرهنگ‌ساز و بنیادی سرمایه‌گذاری نکنند، این کار وظیفه کیست و چه توجهی برای دخل و خرج این مؤسسات عریض و طویل، با تکیه بر بیت‌المال و بودجه عمومی کشور، وجود دارد؟

در میان ناشران خصوصی، تعدادی از کتاب‌ها توسط ناشران بالنسبه پرکار، فعال، شناخته شده و معتبر انتشار یافته که از آن جمله می‌توان به نشر مرکز، قدیانی و قطره اشاره کرد. حضور پررنگ ناشران خصوصی نه چندان نام آشنا در نشر کتاب‌های نظری، جای بررسی دارد. شاید شاهد

تولد انتشاراتی‌هایی هستیم که قصد دارند به طور خاص و تخصصی، به نشر کتاب‌های نظری و نقد ادبیات کودک و نوجوان بپردازند و این مایه مسرت و مباهات است.

احتمال دیگر، وجود روابط خاص بین ناشر و مراکز دولتی و حمایت‌کننده، هم‌چون وزارت ارشاد و... است که انتشار این کتاب‌های خاص و غیراقتصادی را مقرون به صرفه می‌سازد. چنین ناشرانی معمولاً کم‌تر به انتشار مستمر کتاب، آن هم کتاب‌های بدون حمایت‌های ویژه می‌پردازند و تولیداتشان کم‌تر در مجاری طبیعی نشر توزیع می‌شود.

فعال‌ترین ناشر خصوصی سال، نشر آرون است که پنج عنوان کتاب را در هفت جلد منتشر ساخته است.

تنها یک ناشر شهرستانی (داستان‌سرا: شیراز) در میان ناشران این کتاب‌ها دیده می‌شود. ضمناً فعال‌ترین مترجم علیرضا ابراهیم آبادی با ۴ عنوان و پرکارترین مؤلف سال سیدعلی کاشفی خوانساری با ۳ عنوان بوده است.

۶. شمارگان

در میان کتاب‌های بررسی شده، بیشترین شمارگان، به کتاب «قصه‌گویی، قصه‌خوانی و شعر...» تعلق دارد که در شمارگان ۶۵۰۰۰ نسخه منتشر شده است. این رقم نجومی، حاصل این امر است که کتاب، به عنوان کتاب درسی در آموزش و پرورش و تربیت معلم تدریس می‌شود. از این استثنا که بگذریم، شمارگان این کتاب‌ها در حد متوسط سایر

کتاب‌ها در بازار نشر است. بیشتر کتاب‌ها شمارگان ۳۰۰۰ نسخه و بیشتر دارند که نشان‌دهنده رونق و ثبات نسبی بازار برای نشر چنین کتاب‌هایی (عمدتاً با تکیه بر حمایت‌های دولتی) است. کم‌ترین شمارگان کتاب‌ها، در تولیدات ناشران معتبر خصوصی دیده می‌شود. «معصومیت و تجربه» (نشرمرکز) و «از باب قرائت اطفال» (قدیانی)، به ترتیب در شمارگان ۱۵۰۰ نسخه و ۱۶۵۰ نسخه منتشر شده‌اند که احتمالاً این شمارگان، با توجه به میزان استقبال طبیعی بازار نشر از چنین کتاب‌هایی اتخاذ شده است.

۷. تهیه‌کنندگان کتاب‌ها و حمایت‌کنندگان در تولید و انتشار تعداد قابل توجهی از این

کتاب‌ها، علاوه بر نویسنده / مترجم و ناشر، اشخاص حقوقی دیگری نیز دخیل بوده‌اند که عمدتاً نقش اصلی آن‌ها، در اشکال زیر قابل تقسیم‌بندی است:

۱. حمایت مالی، شامل انواع حمایت از مؤلف، پیش خرید کتاب، اعطای وام، خرید تضمینی پس از چاپ...

۲. حمایت از تألیف و ترجمه، شامل عقد قرارداد با مؤلف، سفارش موضوع، نظارت علمی، تأمین منابع و...

در مقدمه کتاب‌های «کودکان و کتاب‌ها در دنیای جدید» و «دیدگاه‌های نظری و انتقادی در ادبیات کودکان» و «پنجره‌ای به تاریخ»، «از مسئولان دفتر ادبیات داستانی» و «خانه ترجمه برای کودکان» وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تشکر شده است.

«فهرستگان نمایش کودک و نوجوان»، پژوهشی است که به سفارش مرکز هنرهای نمایشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی انجام شده است. «از باب قرائت اطفال» هم براساس پژوهشی به سفارش و نظارت مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها تدوین شده است.

در مقدمه «معصومیت و تجربه»، از خانه ترجمه برای کودکان و برخی مسئولان دانشگاه شیراز، سپاسگزاری شده است. «قصه‌گویی، قصه‌خوانی و شعر در مدارس دوره ابتدایی»، کاری از دفتر آموزش و پرورش ابتدایی وزارت آموزش و پرورش است که زیر نظر شورای برنامه‌ریزی، سفارش داده و تألیف شده است.

تألیف کتاب «تاریخ ادبیات کودکان ایران»، توسط مؤسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان انجام شده است. در شناسنامه کتاب، از پیش خرید ۱۰۰۰ نسخه از کتاب، توسط معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی سخن رفته است. هم‌چنین، فهرست افرادی که برای انتشار کتاب، کمک مالی کرده‌اند و یا قبض‌های «همیاری» را به مردم فروخته‌اند، ذکر شده است. در صفحات آغازین هم اشاره شده که هزینه‌های پژوهشی این جلد، از راه اجرای پروژه‌های فرهنگی به دست آمده است.

کتاب «تأملی دیگر» در ادبیات کودک و نوجوان، احتمالاً قرار است به عنوان کتاب درسی دانشجویان، در دانشگاه خلیج فارس، مورد استفاده قرار گیرد.

«شناخت ادبیات کودکان»، در مؤسسه فرهنگی هنری خانه ترجمه کودکان و نوجوانان «تهیه شده است. در شناسنامه کتاب قید شده است که این کتاب، با حمایت معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منتشر شده است.

ظاهراً پژوهش و انتشار کتاب «مبانی ادبیات کودکان و نوجوانان» هم با حمایت معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی صورت گرفته است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، حدود ۶۰ درصد کتاب‌های منتشر شده، به نوعی از حمایت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و حدود ۷۰ درصد از حمایت دولتی برخوردار بوده و به این ترتیب، باید گفت که این حمایت‌ها در رونق گرفتن نشر کتاب‌های نظری ادبیات کودک، نقش اساسی داشته است.

۸. محتوا

روشن است که بررسی انتقادی مطالب این

«کودکان و کتاب‌ها

در دنیای جدید»

روی جلد،

نام پیترو هانت را

به عنوان گردآورنده دارد،

اما در صفحه عنوان و

شناسنامه کتاب، نام اد ماروم،

به عنوان گردآورنده

آمده است

کتاب‌های تئوری ادبیات کودک و نوجوان چاپ شده در سال ۱۳۸۲ (چاپ اول)

۱- از باب قرائت اطفال، سیدعلی کاشفی خوانساری، انتشارات قدیانی، ۳۶۵ صفحه، ۲۵۰۰ تومان

۲- پنجره‌ای به تاریخ: رد پای خاطرات خانوادگی در ادبیات کودکان، پیتر هانت، مترجم: علیرضا ابراهیم آبادی، نشر آرون، ۳۷۶ صفحه، ۳۴۰۰ تومان.

۳- تاریخ ادبیات کودکان ایران، جلد ۶، محمدهادی محمدی و زهره قاینی، نشر چیستا، ۴۶۱ صفحه، ۸۵۰۰ تومان.

۴- تأملی دیگر در ادبیات کودک و نوجوان، سهیلا علوی، یادواره کتاب، ۱۹۱ صفحه، ۱۷۰۰ تومان

۵- چهره‌هایی از پدرم، ثمین باغچه‌بان، نشر

قطره، ۲۶۲ صفحه، ۱۸۰۰ تومان.

۶- دیدگاه‌های نظری و انتقادی در ادبیات کودکان، مترجمان: علیرضا کرمانی، علیرضا ابراهیم آبادی، نشر آرون، ۲۹۵ صفحه، ۳۲۵۰ تومان

۷- سرگذشت و دنیای خیال‌انگیز هانس کریستین آندرسن، رجینالد اسپینک، مترجم: ویدا تحویلداران، همگامان چاپ، ۱۰۴ صفحه، ۸۰۰ تومان.

۸- شعر کودک از آغاز تا امروز، سید مصطفی موسوی گرمارودی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۲۶۰ صفحه، ۱۶۰۰ تومان

۹- شناخت ادبیات کودکان: گونه‌ها و کاربردها، از روزن چشم کودک، دونا نورتون، مترجمان: منصوره راعی، ثریا قرزل‌ایاغ، رضی هیرمندی، ابراهیم اقلیدی، حسین ابراهیمی (الوند)، زهره قاینی و محمد هادی محمدی، ۲۵۶ صفحه، ۱۸۰۰۰ تومان

۱۰- عروسک‌های خدا: نقدهایی درباره کتاب‌های کودک و نوجوان، سید علی کاشفی خوانساری، شیراز: داستان سرا، ۱۳۲ صفحه، ۱۲۵۰ تومان.

۱۱- عشق سوم، ج ۳، مجموعه نویسندگان و مترجمان، نشر نامیرا، ۲۸۳ صفحه، ۱۹۰۰ تومان

۱۲- فهرستگان نمایش کودک و نوجوان، سیدعلی کاشفی خوانساری، انتشارات نمایش، ۳۹۲ صفحه، ۱۱۰۰ تومان

۱۳- قصه‌گویی، قصه‌خوانی و شعر مدارس دوره ابتدایی، مهدی مراد حاصل و آیت‌الله محمدپور، منادی تربیت، ۱۰۴ صفحه، ۳۵۰ تومان

۱۴- کودکان و کتاب‌ها در دنیای جدید، امداروم، مترجمان: علیرضا ابراهیم آبادی و مسعود رجبی، نشر آرون، ۳۶۵ صفحه، ۳۴۰۰ تومان

۱۵- مبانی ادبیات کودکان و نوجوانان، محمود حکیمی، مهدی کاموس، آرون، ج ۳، ۵۹۲ + ۶۱۵ + ۵۳۸ صفحه، ۲۲۴۰۰ تومان

۱۶- معصومیت و تجربه: درآمدی بر فلسفه ادبیات کودک، مرتضی خسرونژاد، نشر مرکز، ۲۸۲ صفحه، ۲۳۵۰ تومان

۱۷- مقدمه‌ای بر ادبیات کودکان، پیتر هانت، مترجمان: بهاره بخشی، مریم طاهریان و علیرضا ابراهیم آبادی، نشر آرون، ۳۶۸ صفحه، ۳۴۰۰ تومان

۱۸- مقدمه بر ادبیات کودک: بحثی در شناخت مفهوم دوران کودکی، حمیدرضا شاه‌آبادی فراهانی، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۴۶ صفحه، ۹۰۰ تومان.

کتاب‌ها، از حوصله این نوشته خارج است، اما به اجمال می‌توان گفت که در میان کتاب‌های منتشر شده، آثار مفید و مؤثری به چشم می‌خورد و سال ۱۳۸۲، از نظر کیفی هم سال بالنسبه پرباری در نشر کتاب‌های نظری ادبیات کودکان و نوجوان بوده است.

«شناخت ادبیات کودکان»، تقریباً کتاب بی‌سابقه‌ای در کشور ماست و به دلیل ماهیت آموزشی و مرجع‌گونه خود، منبعی مغتنم برای نویسندگان و هنرجویان به شمار می‌رود.

«تاریخ ادبیات کودکان ایران»، به ویژه در جلد‌های اخیر، به دلیل فراوان‌تر بودن و در دسترس بودن منابع، می‌تواند به عنوان مرجعی مناسب درباره تاریخ ادبیات کودک در دوره پهلوی، به کار آید.

مجموعه سه جلدی «مبانی ادبیات کودک و نوجوان»، به کمبودی مهم در حوزه ادبیات کودک پرداخته و آن، مسائل نظری ادبیات دینی کودک و نوجوان است.

«معصومیت و تجربه» هم کوششی بدیع برای نظریه‌ای درباره هدف و روش ادبیات کودک (فلسفه ادبیات کودک)، با تکیه بر دستمایه‌های معرفت‌شناسانه و روان‌شناسانه و با استناد به تجارب رومانتیست‌هایی مثل ویلیام بلیک است. «از باب قرائت اطفال»، برای نخستین بار به جست‌وجوی مطالب مربوط به کودکان و نوجوانان، در میان مطبوعات پیش از سال‌های مشروطه در ایران می‌پردازد.

«شعر کودک از آغاز تا امروز» هم به مبحثی نو و مفید می‌پردازد. محور اصلی این کتاب، به موضوع شعر غیررسمی و عامیانه کودکان اختصاص دارد که تاکنون در سایر کتاب‌های نظری، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. «فهرستگان نمایش کودک و نوجوان»، به عنوان یک مرجع می‌تواند پژوهشگران را به کار آید.

چهار کتاب ترجمه نشر آرون هم که به یاری آقای ابراهیم آبادی و همکاران ترجمه شده، با وجود اشکالات موجود، موضوعاتی نو و قابل استفاده برای اهل فن را دربر می‌گیرد.

کتاب «عشق سوم»، گرچه منحصر به ادبیات کودک نیست، بخش ادبیات کودکان، با بیش از ۱۰۰ صفحه حجم، شامل چند مقاله مفید است و «چهره‌هایی از پدرم»، از معدود کتاب‌های خاطره‌نگاری و زندگی‌نامه‌نویسی در حوزه ادبیات کودک و نوجوان است.

«مقدمه بر ادبیات کودک» هم بحثی نو و ریشه‌ای درباره نسبت ادبیات کودک با تحولات جامعه و زمان و مکان است.

اما «تأملی دیگر در ادبیات کودک و نوجوان»، از آن دسته کتاب‌هایی است که مباحث موجود در کتاب‌های مرجع قبلی را گزینش و دوباره‌نویسی و حداکثر حاشیه‌نویسی می‌کنند. این کتاب‌ها که تعدادشان زیاد است، معمولاً یا پایان‌نامه‌های دانشجویی هستند و یا جزوه‌های درسی دانشگاه‌ها و انتشار آن‌ها تحولی در ادبیات کودک در پی نخواهد داشت.

در پایان، فهرست کتاب‌های نظری و انتقادی مربوط به ادبیات کودک و نوجوان را که در سال ۱۳۸۲ منتشر شده‌اند، مرور می‌کنیم:

انتشار کتاب‌های تئوریک

در دهه شصت و نیمه اول

دهه هفتاد، باکندی و رکود

پیش رفت و کتاب‌های جدیدی

به مجموعه قبلی افزوده شد.

با این حال، فقدان کتاب‌های

تئوری و موانع تألیف یا ترجمه

و نشر چنین کتاب‌هایی،

همواره محل انتقاد منتقدان

و صاحب‌نظران بود